

Θοδωρής Βουρεκάς

*Για μια περιεκτική κωδικοποίηση των στόχων της
εκπαιδευτικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Ένωσης*

Όταν στην κινηματική διάλεκτο αναφερόμαστε στο «πανεπιστήμιο και στο σχολείο της Μπολόνιας», έχουμε στο μυαλό μας συνήθως μια σχηματική κωδικοποίηση τεσσάρων σημείων.

α) Καθορισμός των προγραμμάτων σπουδών με βάση τις ανάγκες των επιχειρήσεων σε όλες τις βαθμίδες.

β) Διάσπαση των προπτυχιακών πανεπιστημιακών σπουδών σε δύο κύκλους, όπου ο πρώτος θα ολοκληρώνεται σε τρία χρόνια.

γ) Καθιέρωση των ακαδημαϊκών-πιστωτικών μονάδων αντί του ενιαίου πτυχίου.

δ) Καθιέρωση της αξιολόγησης σχολών και σχολείων και σύνδεσή της με την κρατική χρηματοδότηση.

Οι διαφαινόμενες εξελίξεις γύρω από το εκπαιδευτικό ζήτημα –που χρωματίστη-

καν το τελευταίο διάστημα από το εγχείρημα του «Εθνικού Διαλόγου για την Παιδεία» ως μηχανισμού απόσπασης κοινωνικής συναίνεσης και νομιμοποίησης– δημιουργούν την ανάγκη προβολής μιας περιεκτικότερης κωδικοποίησης των εκπαιδευτικών σχεδιασμών του κεφαλαίου στην ΕΕ.

Από το 2000, στη σύνοδο κορυφής της ΕΕ στη Λισαβόνα, η εκπαίδευση αναγορεύεται ως βασικός μοχλός για την υπέρβαση της κρίσης υπερσυσώρευσης και την ανάκτηση του χαμένου εδάφους στο πεδίο της ανταγωνιστικότητας με τις ΗΠΑ.

Μια πολιτικοκινηματικά περιεκτική κωδικοποίηση των στόχων της Μπολόνιας συμπεριλαμβάνει τα παρακάτω σημεία.

1) Όσα διαδραματίζονται στο χώρο της εκπαίδευσης αφορούν όχι μόνο τις δικές

της αυτοτελείς λειτουργίες, αλλά κυρίως το παρόν και το μέλλον της εργασίας. Η ανάπλαση της ίδιας της εργασίας με την εμφάνιση των ελαστικών σχέσεων, της απασχολησιμότητας, της ολοκληρωτικής υποδούλωσης της ζωντανής εργασίας στο κεφάλαιο είναι ο κεντρικός στρατηγικός στόχος των κυρίαρχων ελίτ στην ΕΕ.

2) «Η εκπαίδευση για τις επιχειρήσεις» και η «εκπαίδευση-επιχείρηση» συμπυκνώνουν με αρκετή ακρίβεια και παραστατικότητα τη νέα σχέση εκπαίδευσης-κεφαλαίου. Το κεφάλαιο στην ΕΕ επιχειρεί μια δραστηκή συρρίκνωση της σχετικής αυτονομίας της εκπαίδευσης καθορίζοντας άμεσα τόσο το περιεχόμενο σπουδών σε όλες τις βαθμίδες όσο και το σύνολο των άλλων εκπαιδευτικών δραστηριοτήτων. Δεν είναι ιδιαίτερα γνωστό αλλά κεντρικοί πυλώνες της μάθησης στην πρωτοβάθμια και τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση αναγορεύονται η μητρική γλώσσα κυρίως ως χρηστικό εργαλείο στην αγορά, οι βασικές ξένες γλώσσες της ΕΕ, υπό το ίδιο πρίσμα, τα μαθηματικά και οι θετικές επιστήμες με έμφαση στην πρακτική-εφαρμοσμένη τους μορφή, και η πληροφορική ως το μαγικό ραβδί της εκπαίδευσης. Το μοντέλο της «εκπαίδευσης-επιχείρησης» θα λειτουργεί ελαχιστοποιώντας τις κρατικές δαπάνες, αντλώντας έσοδα από τη δική της επιχειρηματική λειτουργία ή εξευρίσκοντας χορηγούς. Διαφωτιστικό παράδειγμα από τις κατώτερες βαθμίδες της εκπαίδευσης είναι το μοντέλο των λεγόμενων «ανοιχτών σχολείων», με την εμπορική χρησιμοποίηση χώρων πάρκινγκ, ίντερνετ-καφέ κ.λπ. ή των «αυτοχρηματοδοτούμενων» νέων σχολικών μονάδων. Πλευρά της «εκπαίδευσης-επιχείρησης» είναι και η δημιουργία μιας μεγάλης σύγχρονης διεθνούς αγοράς εκπαίδευσης στην ΕΕ ανταγωνιστικής προς τις ΗΠΑ. Στο ίδιο πλαίσιο εντάσσονται

ως σημαντική, αλλά όχι πρωταρχική, πλευρά η ιδιωτική τριτοβάθμια εκπαίδευση και η αποκεντρωμένη λειτουργία της εκπαίδευσης με την ευθύνη της Τοπικής Αυτοδιοίκησης (τοπικού κράτους).

3) Η δραστηκή μείωση του χρόνου που απαιτείται για την αποτελεσματική-αποδοτική για το κεφάλαιο εξατομικευμένη ένταξη των εκπαιδευόμενων στην παραγωγή. Εδώ εντάσσονται τόσο η διάσπαση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε δύο κύκλους όσο και η καθιέρωση του συστήματος των ακαδημαϊκών-πιστωτικών μονάδων, που καταργεί και θεσμικά το ενιαίο πτυχίο.

4) Η συμβολή της εκπαίδευσης στη διαρκή και γρήγορη προσαρμογή των εργαζόμενων στη ραγδαία εξέλιξη των νέων τεχνολογιών και τα προβλήματα που γεννά η γρήγορη απαξίωσή τους. Εδώ εντάσσεται και η ίδρυση των Ινστιτούτων Διά Βίου Εκπαίδευσης (Ι.Δ.Β.Ε.), δηλαδή το διαρκές κινητήριο ατομικών προσόντων με ατομικό κόστος για τον εργαζόμενο.

5) Νέο ποιοτικό στοιχείο στο πλαίσιο της τυποποίησης και πιστοποίησης των επαγγελματικών ικανοτήτων σε όλη την ΕΕ είναι η διαρκής αμφισβήτηση αυτής καθ αυτής της επαγγελματικής ιδιότητας. Το προβλεπόμενο πλαίσιο επαγγελματικής πιστοποίησης προβλέπει τον διαρκή έλεγχο ανά τρία με τέσσερα χρόνια κάθε επαγγελματικής ιδιότητας.

6) Η επιχειρηματικότητα δεν αφορά μόνο τις οικονομικές λειτουργίες της εκπαίδευσης, της οποίας οι μονάδες θα διοικούνται ενδεχομένως από μάντζερ. Η επιχειρηματικότητα γίνεται άξονας της ίδιας της ιδεολογικής λειτουργίας της εκπαίδευσης. Εκτείνεται από την επιβολή της αντίληψης για τη μοναδικότητα της υπάρχουσας κοινωνικής οργάνωσης του σημερινού βάθρου ανταγωνιστικού κόσμου μέχρι την επι-

βολή της αντίληψης ότι η τέχνη του επιχειρείν πρέπει να καθορίζει την καθημερινή μας ζωή και να εσωτερικεύεται ως αποκλειστική φιλοσοφική οπτική γωνία ζωής. Η προσπάθεια αυτή δεν είναι στα χαρτιά. Στη δευτεροβάθμια εκπαίδευση τρέχουν ήδη αρκετά πιλοτικά προγράμματα επιχειρηματικότητας με αυτή τη βαθύτερη οπτική, που συνοδεύονται μάλιστα με σειρά διδακτικών και παιδαγωγικών καινοτομιών.

7) Τελευταίο σημείο είναι η προώθηση της αξιολόγησης ως βασικού μέσου για τη διασφάλιση και την υλοποίηση όλων των παραπάνω στόχων. Η αξιολόγηση δεν είναι προφανώς κάποια ουδέτερη παιδαγωγική διαδικασία ανατροφοδότησης, αποτίμησης ή μέτρησης των εκπαιδευτικών αποτελεσμάτων, αν υποθέσουμε ότι τυποποιείται η μαθησιακή-εκπαιδευτική διαδικασία. Αντίθετα η αξιολόγηση είναι το βασικό εργαλείο για τη βίαιη προσαρμογή της εκπαίδευσης στις ανάγκες και στις προτεραιότητες των επιχειρήσεων και της καπιταλιστικής αγοράς.

Το κρίσιμο ζήτημα που προβάλλει βέβαια είναι η πρόταξη μιας αντίπαλης πρότασης, ενός αντίπαλου διεκδικητικού πλαισίου από τη σκοπιά των εργατικών και μορφωτικών αναγκών, ενός σύγχρονου αριστερού ριζοσπαστικού προγράμματος πάλης για την παιδεία των αναγκών και των οραμάτων μας με απήχηση και δυναμική στον κόσμο της εκπαίδευσης και της εργασίας...

Μνήμη Κοσμά Ψυχοπαίδη

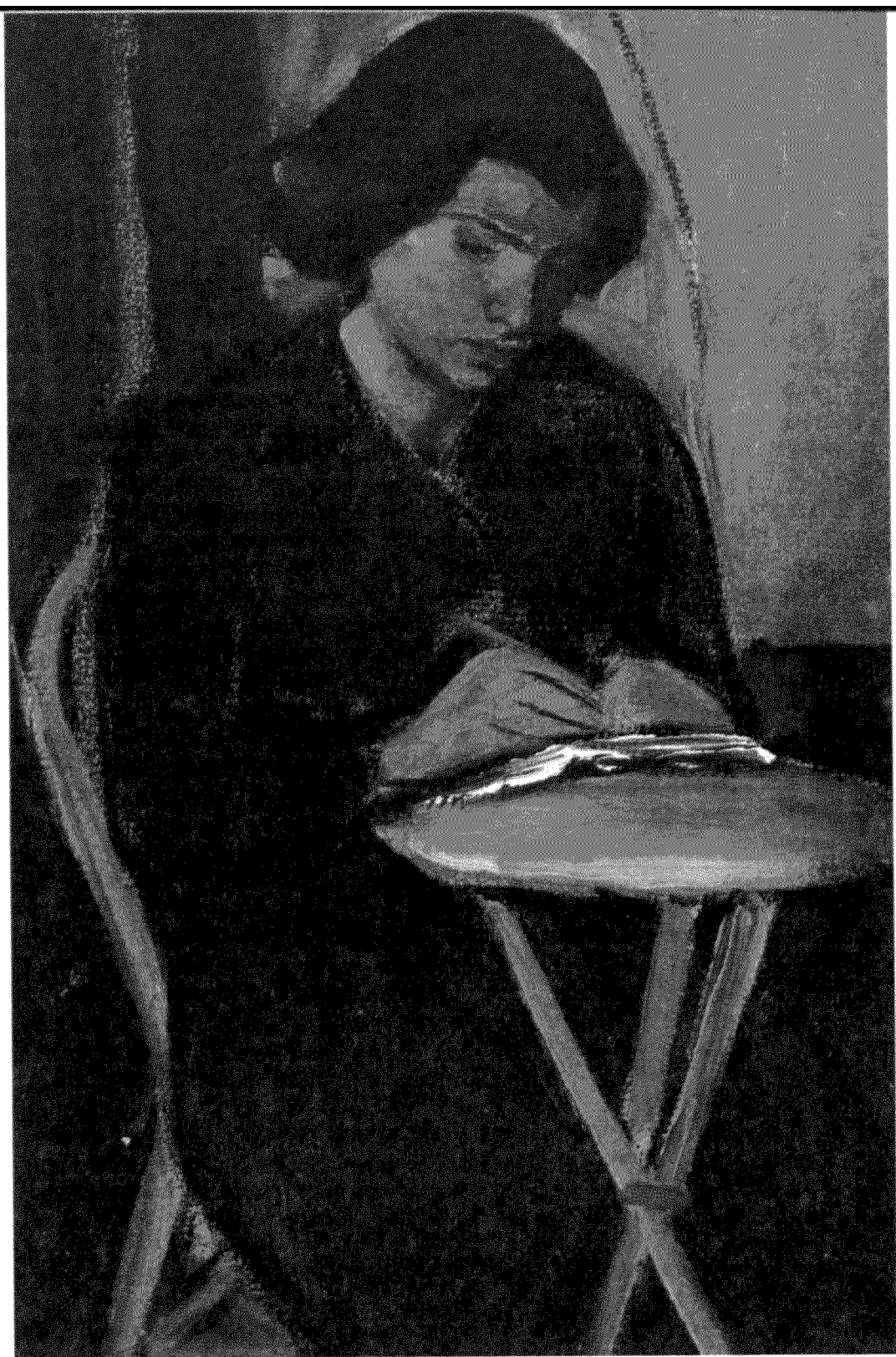
Με δυσάρεστο τρόπο ξεκίνησε, δυστυχώς, το 2005, με την αναγγελία ενός θανάτου. Λίγες ημέρες πριν από το τέλος του προηγούμενου χρόνου, κατά τη διάρκεια μιας ομιλίας του, άφησε την τελευταία του πνοή ο Κοσμάς Ψυχοπαίδης, καθηγητής στο Πανεπιστήμιο Αθηνών και στο Γκαίτινγκεν, και, ως γνωστόν, επί σειρά ετών εξέχουσα μορφή της ελληνικής διανοητικής ζωής, ειδικά στον χώρο της φιλοσοφίας και της κοινωνικής θεωρίας. Φράσεις όπως «βαρύτατο πλήγμα», «δυσαναπλήρωτο κενό» κ.ο.κ. απέχουν πολύ από το να εκφράζουν το μέγεθος της απώλειας για την ελληνική θεωρητική σκέψη και όχι μόνο αυτή. Τίποτα ωστόσο δεν ανταποκρίνεται λιγότερο στην πνευματική παρακαταθήκη που αφήνει με τον θάνατό του, από την, ταριχευτικής αντίληψης, αναγνώριση της «προσωπικότητάς» του ως σημαίνουσας, πόσο μάλλον από τη συναισθηματικά επενδεδυμένη επίδειξη μεμψιμοιρίας ενώπιον του κενού που προέκυψε για τον κόσμο της διάνοησης.

Ένα τεράστιο χάσμα χωρίζει κάθε παρόμοια εκδήλωση από το κινητήριο πάθος του θεωρητικού έργου του Ψυχοπαίδη, ένα πάθος που δεν προέβαλε και δεν αναμασούσε φιλάρεσκα τον εαυτό του ως τέτοιο, κατά το προσφιές ήθος των συγκινησιακά φιλολογούντων και θεωρητικολογούντων, αλλά που, προκειμένου να διατηρήσει τη φλόγα του σε μια κοινωνική πραγματικότητα όπου και μόνο η αναφορά στη ζέση αναπαράγει «το σκότος και το ψύχος το μεγάλο», έπρεπε να περάσει στο αντίθετο στοιχείο του: τη νηφάλια, αμετακίνητα ορθολογική κατάθεση και την κανονιστική αναζήτηση. Στον Ψυχοπαίδη χρωστάμε (ας συγχωρεθεί η κατά τα άλλα σχεδόν πάντοτε άστοχη χρήση του πληθυντικού αριθμού) όχι μόνο τη μακροχρόνια και ακαταπόνητη εκπαιδευτική και συγγραφική δραστηριότητά του, όχι μόνο τη διεύρυνση του ελληνικού θεωρητικού ορίζοντα μέσω της συστηματικής καλλιέργειας της ευρωπαϊκής φιλοσοφικής κληρονομιάς, όχι μόνο, τέλος, την άσκηση και την προαγωγή του κριτικού και διαλεκτικού στοχασμού, αλλά, επιπροσθέτως, την πνευματική εκείνη στάση για την οποία το διανοητικό και το πολιτικό συναντιούνται αναπόφευκτα μέσα στη μεταξύ τους ένταση.

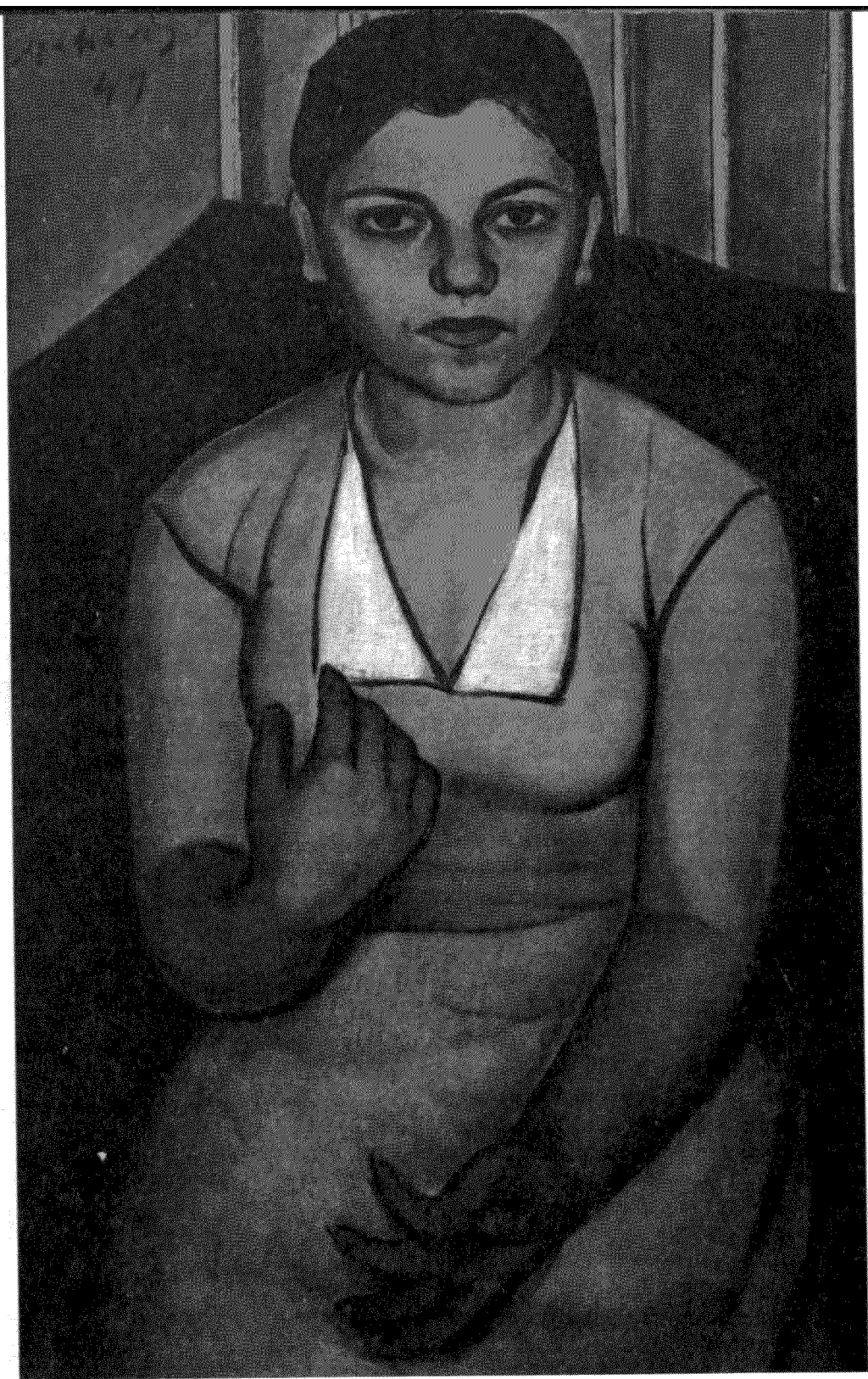
«Πολιτική μέσα στις έννοιες» – αυτός ήταν ο τίτλος ενός από τα τελευταία βιβλία που δημοσίευσε ο Ψυχοπαίδης, ταυτόχρονα όμως κατά κάποιον τρόπο και το σύνθημα της όλης θεωρητικής του δραστηριότητας, η πλήρης ανακεφαλαίωση της οποίας τη στιγμή αυτή περιτεύει. «Η πολιτική μέσα στις έννοιες», μα θα μπορούσε εξίσου να πει κανείς και «οι έννοιες μέσα στην πολιτική», σε πείσμα κάθε θετικιστικού ευνουχισμού αλλά και σε πείσμα κάθε τύπου εργαλειώδους περιχαράκωσης της σκέψης.

«Τα μαθηματικά είναι εύκολα, δύσκολη είναι η έννοια». Η ρήση αυτή ανήκει στον Χέγκελ, τον φιλόσοφο υπό τον αστερισμό του οποίου –μαζί με του Καντ αλλά και του Μαρξ– κινείτο η σκέψη του Ψυχοπαίδη. Και η ακατάπαυστη εργασία για την ανταπόκριση σε αυτή τη δυσκολία είναι μάλλον ο πρέπων φόρος τιμής στο πρόσωπό του.

Γιώργος Σαγκριώτης

Πάνος Σαραφιανός, Πορτρέτο Αρσινής Γκουρούγου, 1949.

Πάνος Σαραφινός, Πορτρέτο Μαίγης Χατζηνικολή, 1949.